

SENDİKALAR, BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE İNTERNET

Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman BENLİ*

Özet

Bilgi teknolojileri etkinliğini tüm dünyada giderek artırmaktadır. Özellikle bilgi devriminin öncü kollarından biri olan internet, bilginin yayılımında önemli bir işleve sahiptir. Sendikaların, kurumsal yapıları ve çalışma ilişkileri bağlamında, hem üyeleriyle hem de olası üye adaylarıyla bilgi teknolojileri aracılığıyla iletişim kurmaları önem kazanmaktadır. İnternet, bu anlamda sendikaların performansını hızlandıracaktır. Bu gerçeği fark eden sendikalarda, bilgi çağının gereği ve rasyonel bir seçim olarak internetin kullanımı yaygınlaşmış ve küresel bir aktivite halini almıştır. Bu noktada, sendikaların vizyon ve misyon açısından, emeğin uluslararası dayanışmasını artırmada sanal ortamlardan yararlanma anlayışını daha etkin olarak tercih ettikleri gözlenmektedir. Bu makalede, sendikaların bilgi teknolojilerini özellikle internet bağlamında nasıl değerlendirdikleri, bu sürecin geçirdiği evreler açısından ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Teknolojileri, İnternet, Sendikalar

Abstract

Trade Unions' Use of Information Technologies and Internet

Information technologies gradually increase efficiency in all the world. Internet that is one of the pioneer branches of especially information revolution has an important function in information distribution. That the institutional structures of trade unions communicate to both their members and prospective members by means of information technologies in the context of labour relations gains importance. Internet will be able to accelerate the performance of trade unions in this sense. The use of internet has become widespread as a rational choice and necessity of information era, and gained a global activity in trade unions that recognize this fact. At this point, it is observed that trade unions from the standpoint of vision and mission more effectively prefer the understanding of utilization of virtual environment in accelerating international solidarity that

---

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

belongs to labour. In this article, how trade unions evaluate information technologies especially from the standpoint of internet has been discussed in terms of phases that this process passes as well.

Keywords : Information Technologies, Internet, Trade Unions

1. GİRİŞ

İnternet ve bilgisayar, modern bilgi teknolojisi devriminin öncü kollarındandır. Bir bilgisayar ağı olan "internet", bir PC ve bir modem ile coğrafi engeller olmaksızın izne bağlı olarak diğer bütün bilgisayarlar ile bağlantı kurabilmektedir. İnternet, artık dünya çapında yayın gücü olan, mal ve hizmetler için bir pazar alanı, bireylerin birbirlerini etkilemesinde bir araç ve bilginin yayılımı için bir mekanizmadır. Çalışma ilişkilerinin değiştiği, sendikal örgütlenmelerin yeniden gözden geçirildiği ve farklı çözümler arandığı günümüzde, bu tür mekanizmaların daha da önem kazandığı bir gerçektir. Son derece yaygın bir iletişim olanağından yararlanmak, sendikalara yeni bir ivme ve potansiyel katabilecektir. Bu çalışmada, bilgi çağına önemine değinildikten sonra, dünyada sendikaların internet ortamından nasıl yararlanmaya çalıştıkları ve emeğin uluslararası dayanışmasını ilerletmede internet kullanımının vizyon ve gerçeklik açısından neler ifade ettiği ortaya konulacaktır.

2. Bilgi Çağı ve Bilgi Toplumu

Bilgi Çağı'nın ortaya çıkardığı değişim, yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimiyle mümkün olmaktadır. Günümüzde, her çeşit veri dijital formda tutulabilmekte ve iletişim bağlantıları sayesinde uzak mesafeler arasında hızlı bir iletişim kurulabilmektedir. Bu çeşit dijital bilgi sadece yazılı metinlerden değil, görüntü, ses, film, televizyon ve ortaya çıkan diğer çok çeşitli medya şekillerinden oluşabilir.

Bugün, tüm toplumların "bilgi toplumu" için hazırlıklı olması gerektiği söylenmektedir. Bu husus, tarımdan endüstri çağına geçiş kadar önemli görülmektedir. Ekonomik açıdan geleneksel ulaşım ağı kadar, belki de ondan da önemli hale gelen "bilgi ana yolları", hızla dünyanın her noktasını birbirine bağlamaktadır. Bilgi teknolojisi ve iletişim, giderek artan bir oranda biraraya gelmekte; birarada toplanma süreci, bilgi toplumunun yapıcısı olmaktadır.

Bilgi teknolojileri, kullanıcıların zihinsel yeteneklerini geliştirir ve kontrol sürecinde, esneklik sağlamada, işbirliği ve eşgüdümün

gerçekleştirilmesinde katkılarda bulunur (Bensghir, 1996, 39). Bu noktada, “bilgi teknolojisi ideolojisi”nin hangi aşamada ve nerede kullanılacağı tartışılarak, bireylerin ve kurumların bu konuda dikkati çekilirken (Birdsall, 1996, 1-7) “bilgi teknolojisi paradigması” da teknolojik gelişim ve ağıla ilgili esneklik çerçevesinde değerlendirilmektedir (Castells, 1996, 60-65).

Bu yüzden, medyanın, iletişimin, IT endüstrilerinin ve internetin, birleşen bir sektör için tasarlanmış anlaşılır ve düzenleyici bir politika tarafından kapsanması önemlidir. Gerçekte, bir retorik olarak Bilgi Toplumu, heyecan verici bir olgudur. Ancak, bu olgunun içerdiği yeni teknolojilerin insanlığa sunduğu potansiyel, eğer tüm ülkeler de dijital yollara ulaşırsa gerçekleşecektir. İş dünyasının dijital ortama, bilgisayar ve internet ağı kullanımına geçmesi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerine sayısız yeni talepler yükleyeceğinden dolayı da, bununla başa çıkabilmek için büyük ölçüde bir eğitim çabası içine girmek gerekli olacaktır. Diğer yandan, Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu’na göre¹; küreselleşme dünya üzerinde nasıl bir kutuplaşmaya yol açmışsa, benzer şekilde, bilgiye erişimi gerçekleştiren ve gerçekleştirmeyenler arasında da bir kutuplaşma riski ortaya çıkmaktadır.

Yeryüzünde insanların yarısından fazlasının hiçbir telefon görüşmesi yapmaması düşündürücüdür. Gelişmekte olan ülkelerde kişi başına düşen ortalama telefon sayısı 1,5 iken Afganistan, Gine, Liberya ve Nijer gibi ülkelerde ise 0,2’dir. Dünya telefonlarının dörtte üçü sadece sekiz sanayileşmiş ülkededir. Aynı eşitsizlik internet erişiminde de görülmektedir. İnternet kullanımının yarısı halen ABD’de gerçekleşmektedir. Bu konuda yapılan bir araştırma, internet kullanıcılarının % 1’inden daha azının Afrika’da, % 90’ının ise sanayileşmiş ülkelerde yaşadığını ortaya koymaktadır (www.union-network.org²). Gerçekten, dijital ayırım aşağı yukarı bütün ülkelerde bulunmaktadır. İşsizleri, yaşlıları, düşük gelirli kişileri kapsayan bazı sosyal grupların e-mail ya da internet gibi bilgi kaynaklarına ulaşmada daha az şansları olduğu bilinmektedir. Genel olarak bakıldığında, bu konuda şansları az olanların bulunmasına rağmen, Ocak 2001 tarihi itibarıyla 110 milyon

¹ **Human Development Report 2003, Millenium Development Goals: A compact among nations to end human poverty**, Newyork -Oxford University Press 2003, (67-78; 157-158).

² OECD Ülkelerinde telefon sahipliği ve internet erişimi göstergeleri için Ek 1’e bakınız; Ayrıca iletişim devrimi ve toplumsal etkileri açısından ve bilim, teknoloji ve enformasyon programlarının karakteristikleri bağlamında bilgi toplumu vurgusu için bakınız; Hasan Çoban. **Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş**, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1997; Cihan Dura, **Bilgi Toplumu**, Kültür Bakanlığı Yayınları no: 1244, Ankara 1990.

bilgisayar kullanıcısının interneti kullandığı ve interneti kullanan kişi sayısının her yüz günde bir iki kat arttığı ifade edilmektedir³.

Bununla birlikte, 1997 yılında dünya nüfusunun % 50'sine ve milli gelirin % 86'sına sahip gelişmiş ülkelerde yaşayan kişilerin % 93'ü internet kullanıcısı iken, dünya nüfusunun yarısına ve gelirin de % 1'ine sahip gelişmekte olan ülkelerde ise bu oran sadece % 0, 2'dir (Kiiski-Pohjola, 2002, 298-299)⁴.

İletişim, bilgiyi almak ve vermek için kullanılan bir hünerdir. Birinin bu bilgiyi nasıl aldığını ve verdiğini gösteren bir olgudur. Ayrıca, hangi bilginin sağlandığı ve alındığı da önemlidir. İletişimi etkili kılan, vericinin bilgiyi gönderme becerilerine ve araçlarına, alıcının ise bilgiyi alma becerilerine ve araçlarına sahip olma yetisidir.

Kapitalizmde “zaman” en önemli faktördür. En kısa zamanda en fazla üretim, en fazla artık değer ve bu yüzden en yüksek karlar ortaya çıkar. Günümüz dünyasında uluslararası şirketler açısından üretimin temel gereksinimi, zaman ve mekan sürtüşmesini yenen teknolojilerdir. İletişim aracı olarak bilgisayar kullanımıyla, kapitalizm zaman miktarını azaltabilmiş, üretkenliği artırabilmiş ve sonuç olarak daha gelişmiş global ekonomiye sahip olarak uluslararası pazarlarını genişletebilmiştir.

Bilgi toplumunun gelişimi sadece piyasa güçlerine bırakılmamalıdır. Piyasa güçleri yönlendirici hale geldiği takdirde, “bilgi zengini” ve “bilgi fakiri” arasındaki genişleyen ayırım riski daha da büyük olacaktır. Örneğin, telekomünikasyon alanında temel iletişim hizmetlerinin evrensel hizmet sağlama yoluyla tüm kesimlere ulaşmasını temin etmek gereklidir. Devlete ait posta hizmetlerinin özel sektör şirketleri tarafından verildiği bir yerde, bu dengeyi sağlamak için benzer bir evrensel hizmet gereksinimi de gereklidir.

³ İnternetin kökenleriyle ilgili gelişmelere bakıldığında; ABD'de askeri strateji ve kurumsal araştırmalar çerçevesinde bu alanda ileri teknoloji 1950'li yılların sonlarına doğru DARPA (the US Defence Departments Advanced Research Projects Agency) gibi projeler, 1969 yılında ARPANET, 1980'li yıllarda CSNET, MILNET, BITNET, günümüze doğru NSFNET gibi alanlardan yararlanma ve kapasitelerinin artırılması da gözden kaçırılmamalıdır (Castells, 1996, 345-352); son internet araştırmalarına göre, 580 milyon civarında kişi internetten yararlanırken, kullanıcıların çoğu Kuzey Amerika ve Avrupa'da yaşamaktadır. (<http://www.ericlce.me.uk>).

⁴ Örneğin, sendikalar açısından internet kullanıcılarına bakılacak olursa, Norveç te 1999 haziran verilerine göre, tahminen tüm LO (Norveç Sendikalar Konfederasyonu) üyelerinin % 66'sının internete erişim sağladığı görülecektir (www.eurofound.ie).

Dünya ekonomilerine hakim olan kapitalist düzen, bugün bilgi yoluna büyük ölçüde sahiplenmektedir ve bu yüzden teknolojik araçları da kendi avantajlarına göre kullanmaktadır. Bilgi yolundan bir yarar sağlamada, sadece kullanılan araçlar değil, sisteme sokulan bilgi de önemlidir. Yani bilgi bir ürün ya da ticari mal olmaktadır. Bir diğer nokta da, herkesin faydalanacağı bilgiyi verme ve almada eşit bir erişime sahip olmasıdır. Çünkü internet, bilgisayarla iletişim kurmak için herkese bir forum sağlamaktadır.

İnternet, post-endüstriyel toplum için alternatif bir altyapıyı temsil etmektedir. Ancak, internet erişimi ucuz olabilir, ne var ki hizmeti kullanmada daha fazla avantaj sağlamak için bir bilgisayara, donanıma ve yazılım programına ihtiyaç vardır. Kapitalistler de, ürünlerini artırmak için bunu en iyi biçimde kullanmaktadır. Sendikalar tarafından temsil edilen çalışanların ise, işsizlik ve çalışma şartlarındaki kötüleşmeyle mücadele etmek ve kapitalistler ile aynı seviyede çalışmak için iletişim olanaklarından ve bilgisayardan yararlanmaya ihtiyaçları vardır.

a) Rasyonel Bir Seçim Olarak İnternet

Sermaye sahipleri bir iletişim aracı olarak bilgisayarlardan nasıl faydalanıyorlar ise, sendikal hareketin de bu iletişim olanağını dikkate alması zorunlu hale gelmiştir. Aşağıda, bir sendikacı gözünden, sendikal hareketin bilgisayarı iletişim aracı olarak nasıl kullandığına dair ilginç bir örnek yer almaktadır.

“UNA (United Nurses of Alberta–Birleşik Alberta Hemşireleri), Kanada’da faaliyet gösteren, 1992 yılı toplu pazarlık görüşmeleri süresince 13,000 üyeyi temsil eden, 125 şubeye sahip bir sendikadır. Bilgisayarlı iletişime geçmeden önce, sendika merkezi ile şubeleri arasındaki iletişim fax makineleri yardımı ile gerçekleştiriliyor, bilgiler ayrıca şehrin ilan boardlarına da asılıyordu. Her bir şubeye fax makinesinin verilmesi, üyelere hızlı ve doğru bilgi aktarma aracı olarak düşünülmüştü. Ancak bu uygulamadan vazgeçilerek, gerekli dokümanları oluşturmak, üye listelerini tutmak ve güncelleştirmek, hesapları düzenlemek, birbirimizle ve diğer sendikalarla iletişim kurabilmek, şubelerin internete ulaşacağı bir ağ işlemcisini geliştirmek için fon tahsis edilmesine karar verilmiştir. Böylece, 1992 görüşmeleri süresince şubelerin bir kısmı ağa bağlanmıştır. Bundan dolayı bilgi üyelere hızlı, verimli ve doğru olarak iletilmiştir. Bu durumdan işveren de yararlanmıştır. Doğal olarak toplu görüşmelerin süreci daha da etkili olmuştur. Bilgisayar teknolojisine dahil olmadan önce, biz şube başkanlarının bilgisayar kullanmaya ait tecrübeleri yoktu. İletişim ağını geliştirmek isteyen sendika, bize bilgisayarın nasıl kullanılabileceğine dair pratik tecrübenin yanında eğitim de verdi. Bilgisayarı kullanarak üyelerimizi herhangi bir gelişme konusunda daha etkili bir şekilde bilgilendirebileceğimizi keşfettik. Böylece, şubeler daha güçlü ve aktif hale geldi.” (Dancsok, 1996, 5–8)

b) Sendikalarda İnternet Kullanımının Yaygınlaşması

İşçiler dünya çapında daha fazla demokratik iletişim şekli olan internet aracılığıyla bilgiyi alma ve verme kontrolünü sağlayabilirler. İnternetin başlıca bölümleri: e-mail listeleri gönderme, konferanslar, web sayfası ve bilginin her bir üye arasındaki transferidir. Herhangi bir kimse bilgiye e-mail yoluyla ulaşabilir. Posta listesinde yer alabilir ve global konferanslar internet üzerinden yapılabilir. İnternete girme maliyeti, posta, fax, teleteksten daha ucuzdur; erişimi daha kolaydır. Gerçekten, sendikal hareket ilk zamanlar internet potansiyelini gerçekleştirme noktasında zayıf kalmıştı. Sonraları bu yaklaşımın yavaş yavaş terk edildiği görülecektir⁵. Sendikaların internet ile ilk temasını aşağıdaki örnekte görmek mümkündür.

“İlk internet ağlarından biri, 1986’da Kanada’da tesis edilmiştir. Mark Bilengin tarafından CUBE (Kanada Kamu İşçileri Sendikası) için SOLINET oluşturulmuş ve 1,500 kullanıcıyla faaliyete başlamıştır. CUBE, bünyesine şubeleri ve başka sendikaları da dahil etmiştir. Solinet, CUBE şubeleri arasında birlik sağlamak, bilgi ve destek vermek amacıyla kurulmuştur. Bir başka önemli internet ağı Amerikan ICJ LABORNET ise 1992’de kurulmuştur. Dünya çapında birçok işçi organizasyonu bu sitye bağlıdır. Site aracılığıyla Rusya’daki sendika üyeleri ile forum oluşturulabilmektedir. İngiltere’deki sendikacılarla da rahatça iletişim kurulabilmektedir. Rusya’daki GLASNET ise (1995), internet üzerinden emekle ilgili konuları tartışmak ve bilgi alışverişinde bulunmak amacıyla İngilizce ve Rusça forumlar gerçekleştirmiştir. Bu forumlar, daha fazla sendikacının ve işçi organizasyonunun iletişim içinde olmasını ve bilgi paylaşımını sağlayarak, sendikacılar arasındaki uluslararası dayanışmayı gerçekleştirmede bir açılım sağlamıştır. Bu arada, İngiliz sendika hareketi de bilgiye ulaşmak için bilgisayar kullanmaya başlamıştır. UNISON, 1995 yılında web sayfasını kuran ilk İngiliz sendikası olmuştur. Web sayfasından önce yaklaşık 60 UNISON şubesi POPTTEL’i kullanmaktaydı. Bu, dünyadaki ilk işçi ağlarından biridir. Öte yandan, Avrupa bağlantılı sendika tartışma listesi UNION-D ise, işçi iletişiminin başka bir şekli olarak e-mail’e dayalı tartışma gruplarını sağlamak için geliştirilmiştir.” (Dancsok, 1996, 11–12).

İnternet kullanımının işçi sınıfına sağladığı imkanlara bir örnek de, 1995 Şubat ayında yaşanmıştır. San Cristobel ve Ciapos Mexico şehrindeki insanların

⁵ Örneğin, Norveç’te sendikalar internet aracılığıyla eğitim, kurs ve staj hizmetleri verebilmektedirler. Nitekim LO Norveç Sendikalar Konfederasyonu) üyeleri arasında internet ve kişisel bilgisayar kullanımının arttığı hatta Norveç Petrol Petro Kimya İşçileri sendikası (NOPEF) bünyesinde “Elektronik Sendika Şubeleri”nin faaliyete geçtiği görülmektedir (<http://www.eiro.eurofound.ie>).

mesajları, internet yoluyla dünyanın heryerine gönderilerek, oradaki insanlara uluslararası yardım sağlanmasında büyük bir rol oynamıştır⁶.

Başlangıçta, sendikacılarda internete karşı duyulan reaksiyonun nedeni, bunun bir sermaye aracı olduğu şeklindeki yaklaşımdan kaynaklanmaktaydı. Fakat, burada asıl olarak başvuru olan şey bilgi yolu olup, internet değildir. Gerçekte, yeni olan bir şeyi kullanırken insanların endişe hissetmeleri doğaldır. Bu durum, internetin kullanımını geliştirmek için eğitimin gerekli olduğunu kanıtlamaktadır.

1993 yılında "Labour Research" tarafından yapılan bir ankete göre; sendikaların merkezleri ve şubeleri iletişim ağlarını genişletmeye istekli değillerdi. Şube seviyesindeki teknolojiyi öncelik olarak görmedikleri için, bilgisayar sistemlerinin esas itibarıyla merkez ofisler için gerekli olabileceğini düşünmekteydiler (www.solinet.org).

Sendikal kesimin, bilgisayar ve internet ile ilgili başka bir olumsuz görüşü de şudur: İnternet uygulaması, insanların birbirlerini görmeye uzak kaldıkları ve sadece siber uzayda bağlantı kurabilecekleri anlayışıdır. Fakat bu her zaman doğru değildir. Çünkü, insanlar bilgisayarları sadece iletişim aracı olarak kullanmaktadırlar. Bu durum, geleneksel bilgi yöntemlerinin ayrılma zorunluluğunda olması anlamına gelmemektedir.

Diğer yandan, dünyanın birçok yerinde web sitesi oluşturan sendikaların, tanıtım ve iletişim alanında bazı zorluklar yaşanacağı olasılığıyla, sendikal yaklaşımlar çerçevesinde yeni öneriler geliştirmekte oldukları da bilinmektedir. Örneğin, "LABORNET" açısından bakıldığında, "küresel bir LABORNET'in yaratılmasına hangi engeller çıkabilir?" sorusuna sendikacılar tarafından yanıt

⁶ "Radikal, siyah ve üçüncü dünya kitaplarının uluslar arası kitap fuarına ait yarım günlük konferans süresince güney ülkelerden gelen birçok konuşmacı, e-mail ya da internet ile nasıl iletişim kurulduğuna dair bilgiler verdiler. Trinidad ve Tabako'da (oil -Filds) Petrol Çalışanları Sendikası genel başkanı Erol Mc Lied Carabien sendika hareketinin diyalogu nasıl kurduğu, Amerikan sendikaları ile bilgiye nasıl ulaşıldığı Carbiondaki çalışma şartlarının gelişimine nasıl yardım edildiği konusunda yorumlar yapmıştı. -birçok Amerikan şirketi orada kurulduğu için- internet yoluyla yer alan pozitif davranışlara ait önemli oranda işin devam ettiği halde iletişimin başlıca şekli olarak bilgisayar kullanma konusunda negatif tutum hala gözükmemektedir. Sendikaların bu konuda neden birleşmediği konusunda maliyet ana faktör olmaktadır. Bu konferansta Afrika kıtasından gelen bir konuşmacının belirttiği gibi; üyeler evlerinde telefonlara sahip olmak konusunda şanslı iken, bilgisayarları elde etmeleri hususunda daha az şanslı idiler. Konferansın bu noktasında batıdan gelen bazı sendikacılar az kullanılmış bilgisayarlarının bazılarını verebileceklerini ileri sürüyorlardı. Dile getirilen diğer bir konu ise internet kullanırken güvenlik sorunu oldu." (Dancsok, 1996, 13).

arandığı görülecektir. Bunlar; ilk olarak, altyapı ve bilgisayar aksamı ile ilgili eksikliklerdir. Çok daha fazla kişiye bilgisayar ve daha hızlı bağlantılar sağlama probleminin ortadan kaldırılması gerekir. İkincisi, web sitelerinin güvenliği ve şifrenin sorun olmaktan çıkarılabilmesi için “hacker” saldırılarına karşı sponsor işbirliği kapsamının genişletilmesidir. Üçüncüsü, internet üzerindeki Amerikan/İngiliz hükümlerini ortadan kaldıracak yollar bulunması ve otomatik çeviri programları kullanılması gerektiği ileri sürülerek video konferansların yapılabilmesinin yanında Latin karakter–temelli alfabeler, Japon, Çin, Kore, İbrani ve Arap dilleri ile de internet ağının geliştirilmesidir. Dördüncüsü, bilgisayar korkusunun ve eğitim eksikliğinin giderilmesi, sendika üyelerinin uluslararası dilleri kullanmaya ve anlamaya yönelik olarak öğrenme çabalarının artırılmasıdır. Beşinci olarak ise, küresel olarak düşünme yollarının öğrenilmesidir (www.solinet.org).

3. Bilgi Teknolojisi: Sendikalara Tehdit mi?

Çalışma yaşamında son yıllarda gözlenen tartışmaların en hararetlisi, tarihsel olarak sendikaların bir dönüm noktasında bulunduğu ile ilgilidir. Bu çerçevede, hala sendikaların üye sayılarında düşüşler olup olmadığı, güçlerinin tersine dönüp dönmediği ya da sendikacıların konunun ciddiyetinin farkında olup olmadığı hususları tartışılmaktadır.

Aslında, internet ve web, sendikacılığın canlandırılması için genellikle gerekli olarak betimlenmiştir. Bunlar iki fenomen olarak yeni bilgi teknolojilerinin benimsenmesinde bir noktada birleşmektedir. Eğer hızlı ve daha güçlü iletişim yollarıyla hızla değişen ve çevreye meydan okuyan bir yapıda yarışmaya olanak sağlanırsa, işyeri temsilcileri ve örgütleri olarak çok güçlü ve daha becerikli sendikalar oluşturabilmek mümkün olabilecek midir?

İnternet ve web yardımıyla, sendikalar artık birer siber–örgütleyiciler haline gelmişlerdir. Öyle ki; uzak coğrafyalarda meydana gelen grevler esnasında sendikaların interneti kullanarak işçileri harekete geçirdiği, yine internet sayesinde daha önceden ulaşılamaz olan işçi gruplarına sendikalizm hakkında bilgiler verildiği, sendikacılık tanıtımının yapıldığı sendika raporlarında yer almaktadır. Sendikaların internet üzerinden yapacakları çok sayıda çalışmalar vardır. Bunlardan bazıları; “sendikalar aleyhindeki dezenformasyonu önlemek”, “geniş halk kitlelerinin desteğini alabilmek için lobi faaliyetleri oluşturmak”, “çok uzaklara yayılmış sendika eylemlerini düzenlemek ve düzenli hale getirmek” vb.’dir (Chaison, 2002, 248).

İnternet ve web doğal olarak yararlı olanaklar sunar; ancak, yanlış yönde kullanıldığında zararlı da olabilecek, bilgi teknolojisinin karanlık yüzü ortaya çıkabilecektir. Dolayısıyla, konumuzla ilgili olarak belirtmek gerekir ki, internet ve web kaçınılmaz olarak sendikal kurumları ve sendika temsilciliği müessesesini tehdit etmektedir. İş piyasalarında iş'in yapısı değiştikçe, yani mavi yakalı işçilerin ağırlı olduğu yapı yerini pembe yakalı olarak ifade edilen bilgi işçilerine bıraktıkça, hem bu tür işçilerin sendikalaşmaya ilgilerinin azaldığı, hem de internet ve web'in, sendikalar ve üyeleri arasında değişen ilişkiler ve işleyiş biçiminin bir sesi olarak sendika temsilcilerinin yerini aldığı gözlenmektedir (Chaison, 2002, 250).

a) Birinci Tehdit: İşin Dönüşümü

Bilgi teknolojisinin günümüz dünyasında yaygın hale gelmesiyle birlikte, birçok iş tipini ve mesleği tehdit etmeye başladığı açık bir şekilde gözlemlenebilen bir gerçektir. Başlangıçta, bilgi teknolojisi yalnızca işletmelerde departmanlar ve çalışmalar arasında birkaç bağlantı ile sadece basit hesap programları kullanılarak gerçekleştirilen örgüt içi işlemleri kapsarken, günümüzde akıl almaz işlemleri gerçekleştirebilen bir mucizeye dönüşmüştür. Bu sayede maliyetler azalmakta ve verimlilik artmaktadır. Artık bilgi elektronik biçime dönerek hızlı ağ bağlantıları sayesinde tüm yeryüzünde hızla yayılmıştır (veri depolama–veri alma–araştırılabilir veri temelleri: internet–web–e–mail ve onların telsiz iletişimi). Böyle teknolojilerin kullanıldığı ekonomilerde, birçok iş tipinin dönüştüğü ve bunun da sendika üyeliğinde alabildiğine azalma olasılığını artırdığı bilinmektedir.

b) İkinci Tehdit: Düşünce Alışverişi

Genellikle sendikalar, çalışanların işle ilgili sorunlarını çözüme kavuşturmak üzere kolektif olarak oluşturdukları organizasyonlar olarak ifade edilir. Sendikalar, kolektif seslerin ifade edilmesinde temel bir mekanizmadır ve yapılan toplu görüşmelerle çalışanlar lehine bir anlaşmanın ortaya çıkmasına yol açarak işçilerin beklentilerini gerçekleştirmeye çalışırlar. Ancak, ne yazık ki, bilgi teknolojisi çağında sendikaların, üyelerinin menfaatlerini kollamaya ve artırmaya çalışırken, düşünce alışverişinde en iyi olan dahili internetlerin yaygınlaşması gerekliliğinin ve gücünün farkında olmadığı tespit edilmektedir.

Halbuki, işletmeler, çalışanları ile iletişimde bu gücü kullanmaya başladılar bile. Halihazırda büyük şirketlerin % 90'ı dahili internet ağına sahiptir. Çalışanların işyerinde internete ulaşma olanağı arttıkça, güçleri büyüyecektir. Yapılan araştırmalara göre, tam zamanlı işçilerin % 37'si ve part-time işçilerin % 18'i işyerinde internete sahiptir. İnternet kullanımı, işverenlerin işçilerine bilgisayar almalarında ve evlerinden internete bağlanmalarına yardım ettikçe daha da hızlı yayılacaktır. Örneğin, Ford'un çalışanlarına sağladığı düşük maliyetli bilgisayarlar sayesinde, internet bağlantısı 300.000 işçiye ulaşmaktadır. Honda ve United otomobil işçileri de web sitesine direkt bağlantı olanağına sahiptirler. Bilgisayarın satın alınması ve internet erişim programları General Motors, Daimler-Chrysler, Delta Airlines ve Intel tarafından da sunulmaktadır. Yakın bir gelecekte, daha çok sayıda işveren, dahili internet ağını kullanarak işçilerin online şikayetlerini toplayabilecek ve çözüme kavuşturabilecektir (Chaison, 2002, 253).

İşçiler de, şirketle daha yakın olmak ve bireysel hedeflerine kolay erişim sağlayabilmek için dahili internet kullanımının önemini kavramaya başlamışlardır. İşçiler kablosuz bağlantı ile de dahili netlere herhangi bir yerden ve herhangi bir zamanda ulaşabilmektedir.

Diğer yandan, işverenin her yerde bulunan Intranet'i ile karşılaştırıldığında, sendikaların da bu gelişmelere daha fazla tepkisiz kalamayacağı, internet üzerinden kendi varlıklarını güçlendirme yoluna gidecekleri düşünülmektedir. Bunu yaparken de, kasıtsız olarak bilgi teknolojisinin üçüncü tehdidini yaratacaklardır.

e) Üçüncü Tehdit: Sendikalar ve Üyeleri Arasında Yeni ilişkiler

Bilgi teknolojisi ile ilgili ilk sendika uygulamalarına bakıldığında, bunların çoğunlukla yönetim konularıyla ilgili oldukları görülecektir. Örneğin, üyelerle iletişim, ofis işini basitleştirme, haber mektuplarını üretme ve toplu pazarlık, ekonomik analiz, şikayetler vb. konularda teknik destek vb. Daha sonraları, sendikaların bilgisayar, web ve internet ile arasındaki ilişki daha güçlenmeye ve bütün sendika üyelerinin yarısından fazlası internet kullanmaya başlamıştır. Ve neredeyse bütün sendikalar kendi web sayfalarına sahiptir. Bu sayfalar üzerinde çeşitli tartışmalar gerçekleştirilmekte, grevler organize edilmekte, yararlı planların tarifleri, merkezi ofis ve komitelerin raporları yayımlanmaktadır.

Federasyon ve konfederasyonların da web sayfaları vardır ve üye sendikalara ve onların üyelerine açıktır. Bu sayfalarda, tüketici bojkotları ve grevleri koordine etmede bilgi alışverişinde bulunulmakta, sohbet odası ve güncelleştirilmiş federasyon bilgisi ve e-mail listesi yer almaktadır. Ayrıca, sendika içindeki hizipler ve sendika yönetim kurulları da kendi sayfalarına sahiptirler. Örneğin, www.igc.org/tdu gibi (Chaison, 2002, 255).

Bütün bu gelişmelerle birlikte, işçilerin bilgisayar gücünü kullanımını sınırlayan ve bazı alanlarda endişelere yol açan problemler bulunduğu da ileri sürülmektedir:

Bu alanlardan birincisi; sendikaların çoğunun, üyeleri ve potansiyel üyeler ile yüz yüze ilişkilerinin erozyona uğrayacağı konusunda endişe duyuyor olmalarıdır. Sendikalar, uzun zamandır üyelerini kaybetme korkusu yaşamaktadırlar. İkincisi; sendikacıların, çoğu ılımlı olmayan sohbet odaları ve “ilan tahtaları”nda, ağzı laf yapan ve sorun çıkarmak amacıyla olan kimselerin tekdüze diyalogları hakkında sıkıntı duyuyor olmalarıdır. Sendikacılar, bu tür “gerçek olmayan sanal yazıların ve iddiaların” ayaklarını kaydıracağı hususunda endişe duymaktadırlar. Sendikaların diğer bir sıkıntısı da, bu tür yolları kullanarak sendika temsilcilerinin ve görevlilerinin kusurlarının insafsızca eleştirilmesi ile bu tür müesseselerin gücünün zayıflatılmasıdır. Bu şekilde, sendikal kurumlara zarar verilmektedir. Üçüncü olarak; sendikacıların çoğu, “sıcak kanlı” genç liderler ile yaşlı liderler arasında görüş uyumsuzluğu çıkacağını düşünmektedirler. Genç liderlerin bilgisayar ile tanışması ve aşinalığı daha fazla olduğundan, bilgisayarlaşma sürecine eski liderlerden daha hızlı uyum sağlarlar. Bundan dolayı, yeni jenerasyonlar ve dayanışmanın zayıflaması arasında doğal bölünmenin şiddetlenmesi bir kırılma meydana getirmiştir. Son olarak da, sendikaların çoğu, iş yaşamında hızlı bir artış gösteren e-maillerin örgüte yeterinden fazla yük getireceği endişesindedirler. Yine de, sendika personeli, elektronik mesajlara ulaşmada ve cevaplama da geri kalmamaya çalışmaktadır (Shostak, 2002, 241).

5. Sendikalar ve E-mail

E-mail, sendikalar dahil bir çok örgüt için etkin bir iletişim yöntemi olarak tercih edilmektedir. Her şeyden önce ucuz ve hızlı olması önemli bir tercih sebebidir. E-mail ile her bilgi ve doküman en hızlı şekilde gönderilebilir ve saklanabilir. Aynı zamanda binlerce insana aynı mesaj çok ucuz yolla iletilebilir. Modern bir örgüt kültüründe, şirket yöneticileri, çalışanların e-mail adreslerinin yer aldığı listeleri, işletmeye fayda sağlayacak şekilde kullanabilmektedir. Örneğin e-mail, çalışanlara özel mesajlar gönderebilme ve de toplu iletişim sağlayabilme amacıyla kullanılabilmekte, böylece e-mail yoluyla, şirket yöneticileri ile işyeri delegeleri ve üyeler arasında düzenli bağlantı kurulması olanaklı hale gelmektedir. Yeni bir iletişim biçimi olan e-mailin sendikalar tarafından kullanılması, genellikle sendika kampanyaları ve tartışmaların ve güncel haber ve bilgilerin zamanında üyelere postalanması şeklinde gerçekleşmekte, bu yolla güçlü bir iletişimin ortaya çıkması ise, üyelerin sendikayla bütünleşmesine yardımcı olmaktadır. İşçiler ve sendikalar arasında e-mail ile iletişim, modern örgüt programı için gerekli iken, aynı zamanda güvenli ve gizli iletişimin esasını teşkil etmektedir.

Gizlilik : Oluşturulan "bilgi"nin iletiminin başkaları tarafından okunamaması,

Sağlamlık-Doğruluk : Gönderilen mesajın içeriğinin ve biçiminin değiştirilememesi,

Güvenilirlik : Sendikanın, gerçekten hedeflenen kişi ile iletişim kurduğundan emin olmasıdır.

Diğer bir zorluk "aranmayan" kaynaklardan şirketlerin e-mail'leri öğrenmesi olabilir. Bununla birlikte, web sayfasını başlatma, görsel imajı geliştirme, toplum içinde bilgiyi paylaşmak için yerel bölge ağını geliştirme, sendika reklamını ve kaynak materyalini geliştirme ve yeni teknoloji kullanımlarını genişletme ve yayma gibi hususlar, ağa dayalı yeni ekonomide kapasiteyi organize etme ve kabiliyetlerini geliştirmeyi isteyen bir sendika için

önemli hedeflerdir. Sendika yönetimleri biraz yardımla bu amaçları başarabilirler⁷.

İnternet birçok kişi için, iletişimin yeni anlamı, bir harikuladeli olarak kabul edilir. Dünya üzerindeki sendikacıların birçoğu birkaç yıldan beri web siteleri, e-mail listeleri, online tartışma forumları, sohbet odaları vs için çaba harcamaktadırlar. Tüm bunları harikulade yapan şey, ucuz ve pratik olmasıdır. Geleneksel medya üzerinde elektronik iletişimin reel avantajlarından biri de aslında bu olmaktadır. Bu hususta Eric Lee şunları vurgular; “sendikal etkinliği artırarak bu tür etkileşimi gerçekleştirebilmek, yeni meslekler ile her bir kişiye ulaşmak, yeni araçlar yaratarak daha etkin bir ortam oluşturmak gerekmektedir” (www.labourstart.org).

6. İnternetin Kullanımı ve Sendikalar

İnternetin, işçi örgütlenmesi ve temsilciliği üzerindeki etkisi nedir? Sendikalar yeni teknolojiye nasıl tepki göstermiştir? Acaba internet dünyada özellikle Amerika ve İngiltere’de emeği güçlendirebilir mi? Sendikacılık başarılı mı olacaktır, yoksa siber uzayda yok mu olacaktır? Tüm bu sorular, sendikacılığın geleceği açısından günümüzde güncelliğini korumaya devam eden sorulardır.

⁷ Örneğin, e-mailler ucuz ve düzenli olarak haber ve bilgi şeklinde üyelere gönderilerek kullanılabilir. Bu hizmet UNI’den (Uluslararası Sendika Ağı) en son bilgi ve haberler aylık olarak UNInet.news ile çoktandır verilmektedir. Bilgiler UNI web sayfasında bulunmaktadır. E-maillerin organizasyon araçları olarak kullanımının başka örneği, Alliance@IBM eylemciler için CWA’s Alliance@IBM tarafından üretilen düzenli e-memo ile görülebilir. Bununla birlikte, şu anda UNI şubelerinin %50’sinden fazlasının e-mail’e ulaşımı vardır. Bunun en somut örneği; UNI tarafından 2001 yılında Berlin’de düzenlenen ilk uluslar arası sendika ağı dünya konferansı tarafından online e-posta aracılığıyla, mümkün olduğunca UNI üyelerine sahip olma hedefiyle büyük bir kampanya başlatılmıştı. Aralık 2000’de UNI yönetim komitesi tarafından tartışılan ve mutabık kalınan, UNI 2001 online kampanyasında ilan edilen eylem planındaki, şimdiki durumun analizinde; UNI bölgesel personeli, diğer bölgeler için ödenecek meblağı belirleyecek, UNI bir eylem planı gelişimi, oluşumu ve diğer başarılı e-posta yürütümlerini inceleyecektir. Sermaye artırımı safhasında; UNI bir bütçe yaratacak ve sermaye artırımı olasılıklarını araştıracaktır. Yürütme safhasında; bilgisayar programı (software) ve bilgisayar aksamının (hardware) tedariki için bir eylem planı hazırlamak, bir programa üyelere eşit yardım almak, ISP’ler ve telefon kampanyaları ile ittifaklar kurarak ve inceleyerek eğitim ve öğretimi gerçekleştirecektir. UNI bunları tasarlarırken, “UNI online 2001 kampanyası” için çok sayıda olasılığı da inceliyordu. Bunlar, bazı binaların ve araçların benzer ya da aynı kira paylarında üyelerin, grupların ve UNI bölgesel irtibat meclislerinin kullanımını kapsamaktadır. Daha az internet ve e-posta bağlantıları sağlayabilen sendikalara yardım etmek için birkaç UNI üzerinden de teklifler olmaktadır (www.union-network.org).

İnternetin dünyayı ne kadar değiştirdiğine dair artık bir kuşku yoktur. Küresel bilgisayar iletişim ağının ortaya çıkışının, matbaanın icat edilişi ile karşılaştırılacak kadar derin ve yaygın bir olay olduğu herkesçe kabul edilmektedir. İnternet, yaşadığımız dünyada kitaplardan hisse senedine kadar eşyaları nasıl aldığımızı ve nasıl sattığımızı, nasıl öğrendiğimizi ve nasıl öğrettiğimizi, nasıl eğlendiğimizi ve bilgilendiğimizi vb. çok şeyi değiştirmiştir. İnterneti kullanan herkes bunu bilmektedir. Yaşanan bu değişim, çok farkında olmasalar da, sendikaları da içine almaktadır.

Her ne kadar, bilinçli ve şuurlu bir şekilde sendikaların isteği ile gerçekleşmiyor olsa da, yeni iletişim teknolojilerinin, bir çok kurumun yanında sendikaları da etkilediği bir gerçektir. Tıpkı, nasıl ki 19. yüzyılda telgraf keşfedilip yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmış ve dünya ekonomisi, kültürü ve hatta daha az ölçüde olsa bile ortaya çıkan sendikalar üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuşsa, günümüzde de sendikaların kendilerini yeni teknolojilerden ve internet kullanımından soyutlayamadığı görülmektedir.

Yeni iletişim teknolojileri sendikalar için yeni imkanlar yaratmaktadır. Bu gerçeği geçmiş örneklerde ve yaşadığımız süreç içerisinde görmek mümkündür. Ne var ki, özellikle küreselleşme, yeni teknolojik gelişmeler ve emek piyasalarının değişimi gibi olgularla birlikte ele alındığında, sendikalar açısından sıkıntılı bir atmosferin oluştuğu ve sendikaların geleceği açısından bir karamsarlığın doğduğu da gözden uzak tutulmamalıdır.

Tam da bu noktada, Freeman ve Diamond, sendikaların bilgi teknolojilerinin etkin kullanımı ile eski formlarına kavuşabileceklerini ve internet üzerinden örgütlenmiş emek aracılığıyla stratejik bir ilerleme sağlayabileceklerini ileri sürmektedirler. Bu çerçevede, bazı yazarlarca, sendikaların dünya çapında 2,700'den fazla web sayfası oluşturdukları dikkate alındığında, emek örgütlerinin⁸ siber alanda başarılı olacakları, çünkü internet'in, teknolojik gelişmeyle birlikte sayıları gittikçe artan farklı işgücü ile sendikalar arasında köprü olacağı vurgulanmaktadır (Taylor, 2001).

Aslında, iletişim teknolojisi ve bilgisayardaki gelişmeler, sermaye ve üretimin küreselleşmesinde önemli bir faktör olmuştur. Modern bilgisayar teknolojisi, örgüt şekillerinin oluşmasında da önemli bir rol oynayarak bunlara yeni özellikler sağlamış ve modern kapitalizmin merkezi haline getirmiştir.

⁸ Dünyadaki emek örgütleri ile profesyonel örgütlerin web adresleri ile ilgili bazı örnekler için Ek 2'e bakınız.

Gerard Green, "in Flexible Dimensions of a Permanent Crisis" adlı eserinde, günümüz neo-liberal piyasalarında ortaya çıkan bu tür işletmelere örnekler vermektedir. Bu işletmeler, bilgisayar teknolojileri ve ağ bağlantılarının sağladığı imkanları ve kolaylıkları kullanarak, küresel düzeyde üretimi kendi lehlerine olacak bir şekilde gerçekleştirebilmektedirler. Uluslararası şirketlerin, Network'e bağlı üretim sistemini yürütebilmek için bir yığın taşeronla nasıl çalıştığı, Asya'dan örnekler verilerek (örneğin, Nike firması gibi) şu şekilde açıklanmaktadır:

"Nike firması bu açıdan ele alındığında, uluslararası bir şirket olan Nike'ın ağ bağlantılarını nasıl kendi karlılığı doğrultusunda kullandığı görülmektedir. Yakın bir geçmişte, Nike'a taşeronluk yapan Indomulti Inti Industry adlı firma, Nike için ayakkabı üretmeyi durdurmuştur. Çünkü, Nike'nin fiyatı çok düşüktü ve işçilik ve diğer maliyetleri karşılamaya yetmiyordu. Ancak, bu durum Nike'ın üretimini engellememiş, başka taşeron firmalar Nike tarafından teklif edilen düşük fiyatları kabul etmişlerdir. Bu firmalar, zarara uğramamak için işçilik maliyetlerinden kesintiye gitmişlerdir. Vietnam'da faaliyet gösteren Güney Kore kökenli Samyang, Endoncozya ve Vietnam'da fabrikaları bulunan Tayvan menşeli Yue Yuen gibi taşeron firmalar, toplu pazarlıksız düşük ücretler ve düşük çalışma koşulları ile Nike için güvenilir taşeronlar olarak ortaya çıkmıştır.

Dolayısıyla, işçilerin ücretlerindeki artış ya da çalışma koşullarındaki gelişme, Nike üretim ağı tarafından zarar olarak ele alınmakta; zarar edilen kısım herhangi bir ağla bypass edilerek gereksiz kılınmaktadır. Böylece, karşı direnç olsa da üretim devam etmektedir. Küresel kapitalizm ağının esas mantığı, en az ücretle çalışan ve hakları olmayan işçilerin yaşadığı bir dünyadır" (Bailey, 1999, 8).

İşte, uluslararası işçi hareketi bu tehlikeye ve tehdide karşı nasıl tavır koyabilecektir? Başarı sağlayabilecek midir? Çünkü, sendikalar küresel kapitalizm ağına karşı küresel ve ağa dayalı işçi tepkisine ihtiyaç duymaktadırlar. Özellikle Waterman'a göre; geçmişte nasıl zanaata dayalı loncadan endüstri sendikasına geçilmişse, şu anda da ulusal ve endüstri sendikasıdan küreselleşmiş ve ağ yapılı bir sendikacılığa doğru geçiş gerekmektedir (Bailey, 1999, 9).

"Küresel ve ağa bağlı sendika modelinin yaratılması", internet kullanımına dayalı uluslararası işçi bilgisayar ağı oluşturulmadan düşünülemez. Ne var ki, böyle bir ağın yaratılması yolunda sağlanan gelişmeler, bazı güzel örneklerle rağmen yavaştır. Çalışmalar genellikle gönüllü temeller üzerine bina edilmiştir. Bu durumun neden böyle olduğu hakkında sendikacıların yeniden düşünmek zorunda oldukları gerçeği unutulmamalıdır.

Ağ sendikacılığının geliştirilmesinde örnek alınabilecek birçok deneyim mevcuttur. Özellikle kadın hakları, barış ve çevre üzerine yapılan kampanyalar gibi, sosyal kaynaklar ve konular üzerine çalışan diğer örgütsel hareketler bu konuda iyi birer örnek oluşturabilir. Bu hareketler, profesyonel takım anlayışı çerçevesinde, ağlar vasıtasıyla sosyal gelişimleri etkilemek için güçlü tecrübeler elde etmişlerdir. Bunun en güzel örneği, MAI karşıtı hareketlerin internet aracılığıyla mobilize edilmeleridir. Doğal olarak, ağa dayalı sosyal hareketler tarafından yapılan büyük çaplı girişimler, uluslararası sendikal hareketler tarafından da dikkate alınmalıdır.

Acaba sendikalar bugüne kadar ağ kapasitesi yönünden niçin diğer sosyal hareketler kadar başarılı olamamışlardır? Bu konudaki ipuçlarına bakıldığında, diğer sosyal hareketlerin çoğunun bilgisayar iletişiminin gelişmesinden önce de zaten ağ bağlantısı içinde oldukları gerçeğinin altı çizilmelidir. Örneğin kadın hareketine bakıldığında, “ağ” sözcüğünün “internet” ile eşanlamı olarak kullanılmasından önce de kadınların bilgi alışverişinde buldukları (uluslararası düzeyde tiyatrolar, radyo programları, duvar gazeteleri, telgraf ve fax ağları, haber mektupları gibi araçlar kadın hareketini global olarak mobilize etmiştir) bir gerçektir. Bütün bunların üstüne, kadın hareketi üzerine gönüllü kuruluşlar tarafından düzenlenen konferanslar aracılığıyla internetin önemi vurgulanmış, özellikle üçüncü dünya ülkelerinde sivil sosyal enstitüler ve yardım kurumları tarafından elde edilen fonlarla yoğun eğitim programları başlatılmıştır.

Ancak, diğer sosyal hareketlerin internet ağı oluşturma deneyimlerinden öğrenilecek çok şey olmasına rağmen, sendikaların bunları kolayca taklit etmesinin zor olduğu, çünkü sendikal hareketin diğerlerinden çok farklı olduğu, varlığının diğerleri gibi temel olarak iletişim ve bilgi ağına dayanmadığı, devamlı olarak politik tartışmalar ve kültürel ve eğitsel faaliyetler içinde olmalarına rağmen, temel örgütsel şeklin sürekli hiyerarşik olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla, sosyal hareketlerden farklı olarak, sendikal hareketin fonksiyonlarını icra edebilmesi için birkaç çeşit komuta yapısına sahip olma zorunluluğu bulunmaktadır (Bailey, 1999, 9). Böyle bir yapıya ilginç bir örnek

olarak Liverpool tersane işçilerinin oluşturduğu bilgi ağı verilebilir⁹ (Davison, 2001, 14). Bu tür oluşumlar sendikalara farklı değerler de katmış olacaktır¹⁰.

Yakın bir zamanda, web kullanımına ait ilginç iki araştırma gerçekleştirilmiştir. Bunlardan birincisi, Ağustos 2000'de Amerika'da gerçekleştirilen nüfus araştırması; ikincisi ise 2001'de İngiltere'de yapılan İngiliz işyeri temsilciliği ve katılım araştırmasıdır. Bu araştırma, sendikaların web varlığına dair bir özet niteliğindedir (Diamond ve Freeman, 2002, 570)¹¹.

Diğer yandan, bazı yazarlar, sendikaların bilgisayar ve internet ile tanışmalarının onlar üzerinde oluşturacağı etkilere dönük bazı düşüncelerini şu şekilde özetlemektedirler:

- 1 İnternet, sendikaları evrenselleştirir ve klasik sendika enternasyonalizminin yeniden doğuşuna yol açabilir.
- 2 İnternet, sendikaları demokratikleştirir, merkezden ayırarak ademerkezi hale getirir (bağımlılıktan kurtarır, daha fazla şeffaf ve açık yapar).
- 3 İnternet, örgütlenme ve yeni üyelere ulaşmada yardım ederek sendikaları güçlendirir. Grevlerde olduğu gibi, ihtiyaç duyulan zamanlarda halk desteği oluşturmada yardım eder (Lee, 2000, 35).

Gerçekten internet, sendikalara hizmetlerini geliştirmede ve üye çekmede büyük fırsatlar sunmaktadır. Çünkü, teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak doğan internet, bilgi toplumunun artan sayıdaki heterojen ve bireysel işgücü ile

⁹ Tersane işçileri, kendi sendikaları olan ulaştırma ve genel işçi sendikasının liderlik hoşgörüsüne sığınarak dünyadaki tersane işçileri arasındaki internete dayalı, ağı dayalı sendika yapılarının gelişimine büyük hız kazandırmıştır. Bu mücadele süresince, Kanada Montreal'de, Brezilya Santos'ta, ABD'de Losangeles'te, Hollanda'da Amsterdam'da, İsviçre'de Stokolm'de tersane işçileri bağımsız olarak dünya çapında web siteleri yapmaya başladılar. Liverpool tersane işçileri uluslararası sendikal hareket için yöntem geliştirerek örgütlenmek için interneti nasıl kullanacaklarını öğretmeye tahsis edilen eğitim programı yaratma şartları açık bir şekilde oluşmaya başlamıştır (Bailey, 1999, 11).

¹⁰ Bu konudaki gelişmeler "internet alanında sendikaların dönüşümü" çerçevesinde Ek 3'de Tablo ile gösterilmiştir.

¹¹ Ülke ve organizasyon türüne göre sendika web sitelerinin rakamsal dökümleri Ek 4'de gösterilmiştir.

sendikalizmin kalbinde yer alan kollektif aktivite ve dayanışma arasında köprü oluşturmaktadır.

İnternet, sendikalara üç fırsat alanı sunmaktadır.

- 1 Birinci olarak, bilgi sağlama fonksiyonu doğrultusunda, online kullanıcılara çeşitli bilgi kaynakları sağlamaktadır.
- 2 İkinci olarak, sendika üyeleriyle direkt iletişim kurmada bir araç görevi üstlenmektedir. Elektronik mesajlar aracılığıyla, potansiyel üyelerle iletişim kurmak kolaylaşmaktadır.
- 3 Üçüncü olarak, online tartışma forumlarıyla ve buralarda sorulan soruları yanıtlarak üyelerle ya da diğerleriyle interaktif konuşmayı yaygınlaştırmaktadır.

Sendikal örgütlenme ve internet ilişkisinin geleceğine bakıldığında, web'de karşılıklı etkileşim, iletişim ve bilginin ucuz maliyeti dolayısıyla, sendikal gelişim açısından gelecek on yılda sendikaların birtakım kolaylıklar elde edebilecekleri ileri sürülebilir. Bilgisayar ve internetin kullanılmaya başlanması sonucunda, dış dünya ve üyelerle iletişimde ve bazı hizmetlerin sağlanmasında sağlanan düşük maliyetler, elektronik sendika örgütünün genişlemesine yol açacaktır. Bu açıdan bakıldığında, internetin; 1) örgütlenme ve üye alma biçimlerini¹², 2) sendikaların sağladığı hizmetleri, 3) sendika demokrasisini ve 4) Uluslararası sendikal aktiviteleri değiştireceği anlaşılmaktadır (Diamond ve Freeman, 2002, 577).

Genel olarak literatüre göz atıldığında, web'in sendikaları canlandıracağı konusunda hemfikir olduğu gözlenmektedir. İlk olarak, sendikaların web üzerinden çok sayıda hizmet sağlayabileceği ileri sürülmektedir. Gözlenen en önemli hizmet türü, sendikalar üzerinden bilgi vermektir. Bu yolla, endüstriyel ya da endüstriyel olmayan faydalar sunulmaktadır. (Cockfield, 2003, 2-3).

¹² Sendikal örgütlenme için interneti kullanma çabalarının sayısız örnekleri vardır. Amerika açısından; Communication Workers of America (CWA), The International Brotherhood of Teamsters (IBT), The International Brotherhood of Electrical Workers (IBEW), American Guild of Musical Artists (AGMA), Actors Equity Association (AEA), The Seattle Professional Engineering Employees Association United Automobile, Aerospace, and Agricultural Implement Workers of America (UAW). Bakınız; Greer Charles R., "E-voice: how information technology is shaping life within unions" *Journal of Labor Research*, Spring 2002, 220-221. ; Ayrıca Ek 2'e de bakılabilir.

İkinci olarak, bazı yazarlar, web'in organizasyon açısından ve üye sayısını artırma bakımından yararlar sağlayacağını ileri sürmektedirler. Üçüncü olarak, web'e dayalı teknolojilerin sendika demokrasisini genişleteceği de ileri sürülmektedir. Web, sendika yöneticiliği hakkında bilgi akışına izin vermekte ve online tartışma forumlarıyla iki yönlü iletişim sağlamaktadır. Dördüncüsü ise, web'in uluslararası sendikal örgütlenme ve işbirliği için de bir yol olarak görüldüğüdür. Web ile ilgili araştırmalar, sendikal demokrasi ve içerik üzerine (e-ses, toplu pazarlık ve politik aktivizm ile ilgili içerik) üzerine vurgu yapmaktadır.

Ayrıca ifade edilebilecek bir diğer nokta da, internetin sendikalar tarafından da kullanılmaya başlanması ile sendikal örgüt ve strateji anlayışında görülebilecek olumlu ya da olumsuz değişim hakkında geliştirilen senaryolardır. Buna göre, sendika üyeleri arasında internet kullanımının gelişimi, sendikaların geleneksel hiyerarşik yapısı ve kültürünü e-referanduma dönüştürebilecektir. Bu da, olumsuz açıdan düşünüldüğünde, sendikaların yeni teknolojilerden daha az yararlanmalarına yol açabilecektir. Olumlu açıdan bakılacak olursa, söz konusu yenilenme, sendikalarda modernleşmeyi ve demokratikleşmeyi beraberinde getirecektir (Ward ve Lusoli, 2002, 4-6).

E-sendikacılığın geliştirilmesi konusunda dünya çapında önemli ilerlemeler kat edilmiştir. Daha da ileri adımların atılabilmesi ve küresel olarak bir sendikal ağın gerçekleştirilebilmesi için; alt yapının geliştirilmesi, bilgisayarlaşmanın artması, şifre ve internet site güvenliğinin sağlanması, kullanılan dilin yaygınlığı, sendika üyelerinin eğitilmesi ve üyelerin bilgisayar korkusunun giderilerek küresel düşünme ve taşralılığın giderilmesinin öğretilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede internet araçlarının belli kategorilerinden faydalanılabilir. Bunlar; elektronik posta, sesli posta, bilgisayar ağları aracılığıyla fax gönderilmesi, e-posta listeleri ile haber ve tartışma gruplarının oluşturulması, özel kapalı konferanslar, on-line sohbetler veya ICQ gibi sohbet araçlarının kullanımındır.

Sendika kampanyaları¹³ ile sendikal tartışmaların ve güncel haber ve bilgilerin içinde yer aldığı iyi bir sendika web sitesi, üyeleriyle sendikanın bütünleşmesine yardımcı olabilir ve bu şekildeki bir web aktivizmi e-sendikalizmin can damarıdır.

¹³ Sendikaların internet aracılığıyla yürüttükleri örnek kampanyalar için Ek 5'e bakınız.

7. SONUÇ YERİNE

Bilgi teknolojilerinin kullanımı artık her örgüt için vazgeçilmez araçlar olarak görülmektedir. Sendikal örgütlenmeler de kendilerini bundan istisna tutamazlar. Yeni yönetim teknikleri ve modern çalışma ilişkileri bu eğilimi daha da artırmaktadır. Bilgi iletişim teknolojileri, sendikalar gibi geleneksel temsili örgütlerin geleceği ve rolü hakkında devam eden tartışmalara yeni bir hız kazandırmıştır. Sendikalar bu konuda ilkin çekingen davranırken, zamanla daha aktif hale gelmiştir. İnternet ve benzeri teknolojilerin bazı sektörlerde sendikaları cezalandırarak ve bazılarında da ödüllendirerek örgütlü emek üzerine değişken bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. İnternetin ortaya çıkışı ve sendikalar tarafından benimsenmesi hakkında bir çok farklı yaklaşımın ileri sürüldüğü bilinmektedir. Bilgi iletişim teknolojilerinin artan kullanımının, sendikalar gibi geleneksel temsili örgütlerin rolünü daha sonra baltalayacağı kanaati ortaya atılan örneklerden biridir. Ancak, sendikalarda önceleri tehdit gibi algılanan bu yenilenme anlayışının giderek aşılına çalışıldığı bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, yeni teknolojilerin, sendika uygulamalarını canlandırıp, siber sendikalar, sanal sendikalar, e-sendika düşüncesine ilgiyi artıracığı görülecektir. Özellikle, dünyadaki çeşitli sendikaların internete dayalı hizmetleri geliştirerek yeni genç üyeleri kendilerine çekme çabaları, sendikal yapı içinde demokratikleşme ve yeni stratejik değişimi beraberinde getirecektir. Sendikaları yenilemek için yeni teknolojileri pozitif ve iyimser olarak değerlendirmek önemlidir. Sendikalar bu gelişmelere uzak durmamalı, yenilikleri iyi kullanmalıdır. Sendikaların modernizasyonunda potansiyel siber alana bağlanması, gelecekte sendikalar için umut vaat edici bir durum meydana getirecektir.

KAYNAKLAR

- Bailey, Chris. "The Labour Movement and the Internet", (Çevrimiçi): <http://media.net/1999/archive/e39.htm>, 15.04.2001.
- Bensghir, Türksel Kaya. **Bilgi Teknolojileri ve Örgütsel Değişim**, TODAİE Yayın No: 274, 1. bs, Ankara, Haziran 1996.
- Birdsall, F. William. "The Internet and Ideology of Information Technology", (Çevrimiçi): <http://www.isoc.org/isoc/whatis/conferences/inet/96/proceedings/e3/e3-2.htm>, 20.12.2000.
- Castells, Manuel. **The Rise of the Network Society**, Blackwell Publishers Ltd., 1996.

- Chaison, Gary. "Information Tecnology: The Threat to Unions", **Journal of Labour Research**, Spring 2002, Volume: 23, Issue: 2, pp. 249-259.
- Cockfield, Sandra. "Union Recruiment and Organising on the World Wide Web", Working Paper 23/03, Mayıs 2003, **Working Paper Series**.
- Çoban, Hasan. **Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş**, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1997.
- Dancsok Marie, **The Trade Union Movement and the Internet**, European Labour Studies, South Bank University, Final Project, Year II, June 26, 1996.
- Davison, Chiris. "Trade Union and the Net", **New Statesman**, 22 Ocak 2001, p. 14.
- Diamond, W. J., Freeman, R. B., "Will Unionism Prosper in Cyberspace? The Promise of the Internet for Employee Organization", **British Journal of Industrial Relations**, 40:3, Eylül 2002, pp. 569-596.
- Dura, Cihan. **Bilgi Toplumu**, Kültür Bakanlığı Yayınları No: 1244, Ankara, 1990.
- Ekin, Nusret. **Küresel Bilgi Çağında Eğitim-Verimlilik-İstihdam**, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No: 1997-43, İstanbul, 1997.
- Erkan, Hüsnü. **Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme**, İş Bankası Yayınları, İzmir, 1994.
- Greer Charles R., "E-Voice: How Information Technology is Shaping Life within Unions", **Journal of Labour Research**, Spring 2002, pp. 215-235.
- Kiiski Sampsa, Pohjola Matti. "Cross-Country Diffusion of the Internet", **Information Economics and Policy**, 14 (2002), pp. 297-310.
- Lee, Eric. "How the Internet is Changing Unions", (Çevrimiçi): <http://www.hartford-hwp.com/archives/26/167.html>, (04.04.2001).
- Lucore, E. Robert. "Challenges and Opportunities: Unions Confront the New Information Technologies", **Journal of Labour Research**, Spring 2002, pp. 201-214.
- Shostak, B. Arthur. "Today's Unions as Tomorrow's Cyberunions: Labour's Newest Hope", **Journal of Labour Research**, Spring 2002, Volume: 23, Issue: 2, pp. 237-248.
- Taylor, Robert. "Trade Unions: Workers Unite on the Internet", **Financial Times**, 11 May 2001, (Çevrimiçi): http://www.globalexchange.org/economy/alternatives/financaltimes_051101.htm, (12.10.2001).
- UN. **Human Development Report 2003**.
- UNI. "Organising in the Changing Global Economy", **UNI 1st World Congress**, Berlin, September, 5-9 2001. (Çevrimiçi): <http://www.union-network.org/Unisite/Events/Congress/Documents.html> (25.11.2001).
- Ward, Stephen-Lusoli, Wainer. "Dinosaurs in Cyberspace? British Trade Unions and the Internet", European Studies Research Institute University of Salford, Paper to be presented at **Political Studies Association Annual Conference**, University of Aberdeen, 4-7 Nisan 2002.
- (Çevrimiçi): <http://www.labourstart.org/ssv01.shtml> (10.01.2003).
- (Çevrimiçi): <http://www.eiro.eurofound.ie/1999/10/feature/NO9910159F.html> (18.11.2001).
- (Çevrimiçi): <http://www.ericlee.me.uk/archive/000008.html> (10.04.2003).

(Çevrimiçi): <http://www.solinet.org/LEE/> (22.06.2003).

(Çevrimiçi): <http://imedia.nodong.net/1997/article/w4-4e.html> (03.02.2004).

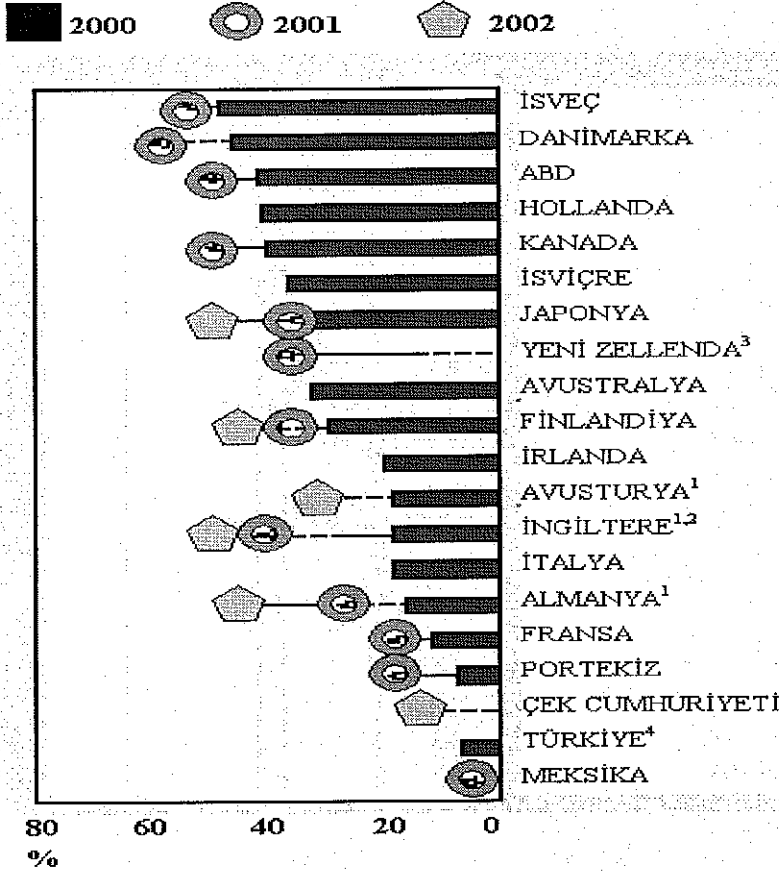
(Çevrimiçi): <http://www.oecdobserver.org/news/categoryfront.php?id/51/>

Information_society.html (14.01.2004).

EK:1

TELEFON SAHİPLİĞİ

Tüm Hane Halklarının 2000-2002 Yılları Arası
İnternet Erişimi İle Hane Halklarının % Olarak
Karşılaştırılması

1. 2002 yılı'nın verileri , yılın ilk üç ayına ilişkin ICT'lerin AB içinde hane halkının kullanımı üzerine anket sonuçlarıdır.

2. 2001 Yılı Yerine Mart 2001-Nisan 2002 (Mali Yıl) baz alınmıştır.

3. Temmuz 2000-Haziran 2001

4. Kentsel Alandaki Hane Halkları

EK: 2

DÜNYADAKİ EMEK ÖRGÜTLERİNDEN BAZILARININ WEB SİTESİ
ADRESLERİ

www.global – unions.org ; www.solinet.org ; AFL/CIO – www.aflcio.org ; Alliance@IBM – www.allianceibm.org ; California Labor Federation – www.igc.org/calaborfed ; Communication Workers of America – www.cwa – union.org ; www.e – collectivism.org.uk ; www.cyberpicketline.org.uk ; http://www.ericlee.me.uk ;

International Federation of Professional and Technical Engineers, Local17 – www.ifpte17.org ; Industrial Workers of the World (IWW) – www.iww.org ; IT Workers Alliance – itworkers-alliance.org ; King County Labor Council – www.kclc.org ; Labor Net – www.igc.org/igc/labornet ; The National Writers Union – www.nwu.org/nwu ; Pacific North West Newspaper Guild – www.nwguild.org ; Society of Professional Engineering Employees in Aerospace (SPEEA) – www.speea.org ;

South Bay Labor Council – www.atwork.org/atwork/clc ; Techs Unite.Org – www.techsunite.org ; www.teamsters.net ; United Electrical, Radioand Machine Workers of America – www.ranknfile-ue.org ; Washington State Labor Council – www.wslc.org ; Working Today – www.workingtoday.org ; Association for Women in Computing – http://awcps.org ; Computer Professionals for Social Responsibility – www.cpsr.org ; Digital Eye Seattle – www.digitaleve.org/seattle ; Society for Technical Communication – www.stc.org ;

Women in Technology International – www.witi.com ; Contract Employees Handbook – www.cehandbook.com ; CWA Guideto Internet Research – www.cwa – union.org/resources/research.asp ; Net Slaves – netslaves.com ; Trade Union ResearchTools – www.webcom.com/jamesd/laborlinks.html ; SeattleIndependent Media Center – www.seattle.indymedia.org ; Temp24 – 7 – www.temp24 – 7.com

EK: 3

İNTERNET ALANINDA SENDİKALARIN DÖNÜŞÜMÜ**İnternet Öncesi Sendikaların Eylemleri**

<u>Önde Gelen İş</u>	Toplu Pazarlık
<u>Dağıtım Hizmetleri</u>	İşyerleri Temsilciler ve Liderler Tarafından İşverenlerle Yürütülen Toplu Pazarlık Sonuçlarına Bel Bağlamak
<u>İtiraz Yöntemi</u>	Grevler

İnternet Sonrası İlave Eylemler

Bireysel Temsilcilik ve Danışma
İşçilere Doğrudan Dijital Olarak Sağlanan Hizmetler
Web iletişimi ile Siber Grev Gözcülüğü

İnternet Öncesi Üyelik

<u>Yerel</u>	İşveren Kabulü İle İşyeri Üyeligi
---------------------	-----------------------------------

İnternet Sonrası Üyelik

Farklılaştırılmış Üyelik :
Üyeler, Abonelikler, Web Sitesi Ziyaretçileri İşyerlerinde Sanal Olarak Bulunma Sadece Üyelere Özgü Müşteriye Uyarlı

<u>Problemlere Serbestçe</u>	Toplu Pazarlık Alanlarında Serbest Görüşün Teşviki
-------------------------------------	---

Hizmetler

Öneri Getirebilme

<u>Sendika İçi Demokrasi</u>	Seçilmiş Liderler ve Bürokrasi
-------------------------------------	--------------------------------

Yerinden Yönetim Ağırlıklı, İnternette Oylanarak seçilmiş Bağımsız Olarak Çalışan Eylemciler
--

Kaynak: Diamond, W. J., Freeman, R. B., "Will Unionism Prosper in Cyberspace? The Promise of the Internet for Employee Organization", **British Journal of Industrial Relations**, 40:3, Eylül 2002, ss.592.

EK: 4

**ÜLKE VE ORGANİZASYON TÜRÜNE GÖRE SENDİKA WEB SİTELERİNİN
EKONOMİK PERFORMANS MERKEZİ LİSTELENMESİ, NİSAN 2001**

ÜLKELER	ANA SENDİKA	LOKAL SENDİKA ŞUBELERİ	BÖLGESEL SENDİKA SİTELERİ	ULUSAL FEDERASYONLAR	TOPLAM
İngiltere	75	278	13	7	373
ABD	116	557	18	2	693
OECD — Diğer İngilizce Konuşulan Ülk	142	289	24	6	461
OECD — İngilizce Konuşulmayan Ülk.	610	144	51	72	856
OECD üyesi olmayan ülkeler	161	31	-	45	242
Uluslararası Örgütler	-	-	-	-	60
Arnavutluk				1	1
Avustralya	46	99	6	1	152
Avusturya	16	1	4	1	22
Azerbaycan	1				1
Bahama Adaları	1				1
Barbados	3				3
Beyaz Rusya	1			1	2
Belçika	13		5	2	20
Brezilya	51	30		3	84
Bulgaristan				1	1
Kanada	82	190	17	4	293
Cape Verde	1				1
Şile	3				3
Çin	3			2	5
Kosta Rika	1				1
Hırvatistan	3				3
Kıbrıs	4			2	6
Çek Cumhuriyeti	13			1	14
Danimarka	45			3	48
Dominik	1				1
El Salvador	1				1
Estonya				1	1
Finlandiya	25			3	28
Fransa	149	27		5	181
Almanya	27	24	4	4	59
Grenada				1	1
Hungary1	7			3	10
İzlanda	9			1	10
Hindistan	7			4	11
Endonezya				1	1
International					60
İrlanda	14		1	1	16
İsrail	3				3
İtalya	43	36	31	3	113
Jamaika	2			1	3
Japonya	29			4	33
Kazakistan				1	1
Litvanya	1			1	2

Lüksemburg	8			2	10
Malezya	3			1	4
Malt	3				3
Mauritius	1				1
Meksika	6	1			7
Nepal				2	2
Hollanda	35			6	41
Yeni Zelanda	11			2	13
Norveç	40	42	4	7	93
Filistin				1	1
Filipinler	3			3	6
Polonya	4			4	8
Portekiz	21			4	25
Porto Rika	1				1
Romanya	2			3	5
Rusya	2			4	6
San Marino				2	2
Singapur	1			1	2
Slovakya	4			1	5
Slovenya	5			1	
Güney Afrika	14			2	16
Güney Kore	16		3	2	21
İspanya	32	3		5	40
St Lucia	1				1
İzlanda					1
İsveç	39	7		7	53
İsviçre	17			2	19
Tayvan	2			1	3
Trinidad and Tobago	3	1			4
Tunus	1				1
Türkiye	10	3		1	14
Ukrayna	1				1
Uruguay	4				4
Venezuela	1				1
Yugoslavya	1			1	2
Zimbabve				1	1
Toplam	1088	1299		132	2685

Kaynak: Diamond, W. J., Freeman, R. B., "Will Unionism Prosper in Cyberspace? The Promise of the Internet for Employee Organization", *British Journal of Industrial Relations*, 40:3, Eylül 2002, ss.575-576.

**SENDİKALARIN İNTERNET ARACILIĞIYLA YÜRÜTTÜKLERİ
BAZI ÖRNEK KAMPANYALAR**

- a. Deprem mağdurlarına yardım
- b. Çeşitli hükümet başkanlarına açık mektup
- c. DTÖ'ne karşı sosyal dumping uygulamalarını yermek amacıyla legal kampanyalar
- d. Dünyanın çeşitli yerlerinde devam eden sendikal mücadelelere destek mahiyetinde yayınlar
- e. Mayıs 2001'de 9. UNI mobil telefon şirketleri kampanyası başlatılmıştır
- f. Ücretlerin nasıl ödeneceğine dair bilgiler
- g. Dünya çapında ikinci hava kirliliğini önleme kampanyası
- h. Herkes için temel eğitimin kalitesinin yükseltilmesi
- ı. Çocuk işçiliğinin önlenmesi
- i. 1 Mayıs günleri için devam eden kampanyalar
- j. Online kampanyalar (google and online campaigning, email 'the killer app' of online campaigning, organizing-language and the web)